

Lluís Casassas i Simó. Una jubilació (1987-1992)*

Francesc NADAL i PIQUÉ
Universitat de Barcelona

Des de la seva jubilació a la tardor de 1987 fins a la primavera d'enguany, la tasca geogràfica i universitària realitzada pel Dr. Lluís Casassas ha estat ingent. Una primera constatació d'aquesta afirmació la trobem en el fet que des de setembre de 1987 fins a l'abril de 1992 ha donat a editar 75 articles, capítols de llibres o ponències de congressos. Tal quantitat, com gairebé totes les xifres, si no va acompanyada d'un seguit de valoracions de caire qualitatiu i crític pot no significar perfectament res. Aquesta és una asseveració certa. No obstant això, i a l'espera de futures recerques crítiques sobre l'obra feta, l'esmentada relació numèrica transmet amb força claredat l'actitud del Dr. Lluís Casassas davant d'una jubilació laboral inexistent, que només ha existit en el regne de la burocràcia. La seva actitud podria ésser resumida molt breument en dues paraules: continuïtat i treball en el conreu de la ciència geogràfica.

L'objectiu d'aquestes pàgines és oferir al lector una relació general sobre la feina realitzada pel professor Lluís Casassas durant aquest primer període de la seva jubilació. Atès que aquesta tasca ha estat prou intensa i variada, he cregut convenient ordenar-la en diferents blocs o apartats, tenint present que totes les classificacions són per natura insatisfactòries. El primer bloc estarà dedicat a les publicacions i treballs geogràfics inèdits realitzats al marge de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*; el segon, a les tasques de conferenciant i realitzador de cursos; el tercer, als Cursos de Doctorat impartits a la Universitat de Barcelona; el quart, a la seva feina com a primer Síndic de Greuges de la Universitat de Barcelona; el cinquè, a les classes de geografia donades a les «Aules Universitàries per a la Gent Gran»; i, finalment, el sisè bloc estarà dedicat als treballs realitzats a la Societat Catalana de Geografia.

En primer lloc, respecte a les publicacions i treballs inèdits cal dir que aquests tracten

de forma majoritària qüestions relatives a l'organització territorial de Catalunya o a diferents aspectes de la geografia del nostre país. Així, pel trienni 1987-1989 podem esmentar les següents publicacions i treballs: «La división territorial y administrativa de Barcelona (rasgos permanentes y nuevos distritos)», *Boletín de la Real Sociedad Geográfica*, Madrid, 1987, tom CXXIII, pàgs. 99-118; «El debate de la organización territorial de Catalunya. ¿Hacia el reparto de las minucias del poder?», *Eria*, Oviedo, 1988, núm. 15, pàgs. 15-26; «El valor educatiu de les excursions científiques», *Revista de Girona*, Girona, 1989, any XXXV, núm. 134, pàgs. 30-40; «Proposta per a l'organització regional de Catalunya (Les demarcacions grans)», fet amb la col·laboració del Dr. J. Vilà i Valentí, Comissió de Delimitació Territorial del Departament de Governació de la Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1989, pàgs. 1-31.

I pel que fa referència al període 1990-abril de 1992, podem ressenyar les següents publicacions: «Els ens intermedis: la descentralització inacabada» a *La regionalització del territori i els ens intermedis*, Barcelona, Diputació de Barcelona, 1990, pàgs. 13-17; «El marc territorial dels ensenyaments universitaris a Catalunya» a *Història de la Universitat de Barcelona. Primer Simposium 1988*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1990, pàgs. 613-628; «La recerca en geografia», realitzat amb la col·laboració d'Enric Mendizàbal, a *La recerca científica i tecnològica a Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1990, pàgs. 235-242; «Transformaciones recientes en el sector agrario de una comarca de la Catalunya central» en col·laboració amb Jordi Cortès a *Homenaje a Don Ángel Cabo Alonso*, Salamanca, Universidad de Salamanca, 1991 (en curs de publicació); «De la coneixença del pensament geogràfic», *Revista Catalana de Geografia*, Barcelona, 1991, núm. 14 pàgs. 3-8; «El Pla de Barcelona. El territori i el marc natural» a J. Sobrequés (Dir.), *Història de Barcelona. vol. 1*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona-Fundació Enciclopèdia Catalana, 1991, pàgs. 57-90; «Viatgers i excursionistes de l'entre-dos-segles a Catalunya», *Revista de Girona*, Girona, 1991, núm. 149, pàgs. 64-69; Lluís Casassas (Dir.), amb la col·laboració d'Enric Mendizàbal, Ramon Arribas, Enric Bertran i Montserrat Cuxart, *L'Alt Penedès. Una comarca dinàmica als confins metropolitans*, Barcelona, Caixa de Catalunya, 1991; «Una Sindicatura de Greuges a la Universitat de Barcelona», *Bulletí del Col·legi de Doctors i Llicenciats*, Barcelona, abril 1992, pp. 22-24.

Deixant de banda l'apartat dedicat a la lletra impresa em centraré tot seguit en el de la difusió oral, és a dir en el bloc de les conferències i cursos impartits. Quaranta-cinc conferències i cursets és una xifra que parla per si mateixa de la intensa activitat dedicada a l'exposició oral dels coneixements geogràfics. La major part d'aquestes exposicions giren entorn de l'organització territorial de Catalunya, però també hi podem trobar conferències dedicades a d'altres qüestions geogràfiques. Una primera exposició que es pot ressenyar és la ponència que amb el títol de *Sobre el territorio metropolitano de Barcelona* va llegir al «I Seminario Internacional Área Metropolitana de Lisboa, qué futuro?» organitzat per la Fundação Calouste Gulbenkian, Lisboa, 13 d'octubre de 1987.

Del trienni 1988-1990 podem esmentar les següents conferències i cursets: *El marc territorial dels ensenyaments universitaris a Catalunya*, conferència inaugural del «I Simposi d'Història de la Universitat de Barcelona», Barcelona, octubre de 1988; *Els ens intermedis: la descentralització inacabada*, conferència inaugural de les «Jornades sobre la regionalització del territori i els ens intermedis» organitzades per la Diputació de Barcelona i la Societat Catalana de Geografia, Barcelona, 20 d'abril de 1989; *Le poids determinant*

de l'industrie textile dans la développement national de la Catalogne, ponència llegida a la «Sessió del Grup Internacional de la Geografia del Tèxtil» celebrada a Torí, l'abril de 1989; *A la recerca d'un equilibri perdut*, conferència feta a «Present i futur de l'economia catalana», Col·legi d'Economistes de Catalunya, Barcelona, 1989; *L'organització territorial de Catalunya al final del segle XX*, conferència feta a l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, març de 1990; *Las ciudades medias en Europa*, conferència pronunciada a «Las ciudades medias: planteamiento teórico y contexto social», Jornadas organizadas por la Junta de Andalucía, Baena, 1990; *La realidad de Barcelona en su geohistoria*, conferència feta l'abril de 1990 a la Universidad de la Laguna, la Laguna (Illes Canàries); *La monographie industrielle: des cas d'étude à la région de Barcelona*, ponència presentada al Col·loqui «La monographie industrielle textile», Mazamet, 1990, C.N.R.S.

Pel període següent, 1991-abril de 1992, cal fer menció en primer lloc d'un seguit de conferències que va pronunciar el febrer de 1991 a la Seu d'Urgell, Reus, Palafrugell, Tortosa i Barcelona com a part de la presentació del «Primer Congrés Català de Geografia». A més a més d'aquestes conferències cal ressenyar les següents conferències i cursos: *La continuïtat de la geografia catalana*, conferència inaugural del «Primer Congrés Català de Geografia», organitzat per la Societat Catalana de Geografia el març de 1991; *Las experiencias de comarcalización en España. El caso catalán*, ponència presentada el juny de 1991 a les «Xornadas de comarcalización e planteamiento regional», Santiago de Compostela; *La presència de Salvador Llobet, continuïtat d'una trajectòria*, conferència de l'acte inaugural del curs 1991-1992 de la Societat Catalana de Geografia, Granollers, 30 de novembre de 1991; *L'estructura interna de la comarca vista des de Sant Sadurní d'Anoia*, conferència de presentació del llibre «L'Alt Penedès», Sant Sadurní d'Anoia, febrer de 1992.

Com un apèndix a aquest segon bloc, això sí amb autonomia pròpia, podem assenyalar, en primer lloc, un curs sobre *La divisió territorial de Catalunya* organitzat pel Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional de la Universitat de Barcelona, celebrat el març de 1989. També la direcció del seminari que referent a *L'ordenament territorial a Catalunya* organitzà la Universidad Internacional Menéndez y Pelayo i la Universitat de Barcelona sota patrocini de la Diputació de Barcelona i que tingué lloc a Barcelona entre els dies 25 i 28 de juny de 1991. A més a més, de totes aquestes conferències i cursos, també hi podem afegir alguns treballs d'altra índole com l'*Assessorament al Projecte de senyalització a la ciutat de Barcelona, aplicació als nous cinturons*, projecte realitzat per Doymo i dirigit per Miquel de Moragas, Barcelona, octubre de 1991. De la mateixa manera la direcció i endegament de l'estudi *L'organització territorial de l'administració de Catalunya*, patrocinat conjuntament per la Diputació de Barcelona, la Universitat de Barcelona-Fundació Bosch i Gimpera i la Caixa de Catalunya, Barcelona, 1992 (en curs de realització).

El tercer bloc en què he dividit l'activitat professional del Dr. Casassas és el dels cursos de doctorat, que ha impartit dins del programa «Paisatge, regió i medi ambient» organitzat pel Departament de Geografia Física i Anàlisi Geogràfica Regional de la Universitat de Barcelona. Així, durant el curs de doctorat 1987-1988 explicà *Metodologia de l'organització territorial*; durant el curs 1988-1989 *Fonaments teòrics de l'ordenació territorial. La pràctica positiva*; durant el curs 1989-1990 *L'organització del territori. Fonaments i mètodes*; durant el curs 1990-1991 *Metodologia de l'organització territorial*; i, per últim, durant el curs 1991-1992 *L'organització del territori. Fonaments i mètodes*.

El següent bloc, el quart, és el que fa referència a la seva tasca a la Sindicatura de Greuges de la Universitat de Barcelona, organisme depenent del Consell Social d'aquesta Universitat. El febrer de 1988 era escollit Síndic de Greuges per l'esmentat Consell. Des del seu despatx a la Sindicatura, el Dr. Lluís Casassas ha realitzat i realitza una feina original i d'una gran responsabilitat social en la no sempre fàcil missió d'escoltar i posar en harmonia interessos contraposats. El seu càrrec de Síndic si bé l'ha allunyat una mica de l'ofici de geògraf li ha permès romandre vinculat a la Universitat de Barcelona.

És el primer síndic elegit per l'esmentat Consell i des d'aleshores ha elaborat quatre informes anuals, que han estat presentats al Consell Social de la Universitat de Barcelona. El primer d'aquests informes fou lliurat el 31 d'octubre de 1988; el segon va ésser presentat el 31 d'octubre de 1989; el tercer fou lliurat el 30 d'octubre de 1990; i, el quart va ésser presentat el 25 d'octubre de 1991. A més a més, d'aquests informes com a Síndic de Greuges ha col·laborat en la difusió de la feina d'aquesta institució en diferents mitjans de comunicació. En primer lloc, podem citar diferents articles i notes apareguts a la publicació periòdica *Comunicacions*, pertanyent al Gabinet de Premsa, Servei d'Informació i Publicacions de la Universitat de Barcelona (núm. 2 a 10).

En segon lloc, cal dir que la premsa diària també s'ha fet ressò de l'activitat portada a terme per la Sindicatura de Greuges de la Universitat de Barcelona. L'interès per l'activitat d'aquest organisme universitari ha ultrapassat els límits de Catalunya de forma tal que és possible veure publicat a *La Gaceta de Canarias*, Tenerife, del 12 de desembre de 1990, un article titulat «La Sindicatura es clave para que la Universidad se abra a la Sociedad», I, per últim, crec oportú constatar que també algunes emissores de ràdio com Ràdio Nacional d'Espanya o cadenes de televisió com TVE-1, TV2, TV3 i Antena 3 Televisió han difós reportatges sobre aquesta sindicatura universitària.

El cinquè bloc a tractar és el corresponent a una activitat que alguns potser consideraran menor, però que té un indubtable valor docent i social. M'estic referint a les classes impartides pel professor Lluís Casassas a les «Aules Universitàries per a la gent gran» a partir del gener de 1989. La major part d'aquestes classes es varen impartir a l'Aula Magna de l'edifici central de la Universitat de Barcelona, però d'altres s'han celebrat a les Aules de l'Eixample, a Vilafranca del Penedès, a Badalona i a Terrassa: estigueren dedicades a explicar diferents aspectes de la geografia comarcal de Catalunya. Durant el primer any va impartir 21 classes; l'any següent, el 1990, el nombre de classes fou de 30; el 1991 el nombre s'incrementà fins a arribar a les 32; i, des de gener a març d'enguany el nombre de classes ha estat de 13.

L'últim bloc, i possiblement el més important des del punt de vista dels geògrafs, és el relatiu al treball realitzat a la Junta de Govern de la Societat Catalana de Geografia. Aquest pot ésser considerat com una continuació o fins i tot com una intensificació de la línia oberta el 1985 quan aleshores fou nomenat president. Encara que aquest breu article informatiu no és el lloc més idoni per parlar del conjunt d'aquest treball, em veig obligat a fer constar que l'energia desplegada des del capdavant de la Societat ha estat tan gran, que pot ésser difícil de copsar per aquells que no l'hagin conegut directament.

En primer lloc, cal assenyalar el seu destacat paper en les tasques de coordinació i publicació de la revista *Treballs de la Societat Catalana de Geografia*, de la que a partir

del número 32, corresponent a març de 1992, apareix ja com a director. En cadascun dels 20 números apareguts des de setembre de 1987 fins el març d'enguany hi ha, encapçalant els diferents treballs de cada exemplar, algun pòrtic o comentari signat per ell de dues o tres pàgines. En aquests escrits el professor Lluís Casassas fa un breu comentari, encara que alguns són punyents, sobre la marxa de l'entitat, sobre la geografia o el territori de Catalunya o sobre determinats geògrafs catalans.

Aquests pòrtics, per definir-los d'alguna manera, són una continuació dels ja publicats en els números precedents. Per tal d'oferir una idea sobre el seu caràcter podem destacar-ne els següents: «Preparar aquests números dedicats a Josep Iglèsies» (1987, núm. 12, pàgs. 5-6); «Moltes vegades, quan s'observa un cert esmorteïment ...» (1989, núm. 17, pàgs. 7-9); «El problema de les relacions entre l'ambient i la societat» (1990, núm. 22, pàgs. 5-6); «El Primer Congrés Català de Geografia no va aparèixer com un miratge...» (1991, núm. 28/29, pàgs. 5-7); o, el «Segurament, aquest segon número dedicat al doctor Llobet...» (1991, núm. 31, pàgs. 5-6).

A més a més d'aquests pòrtics cal esmentar tot el conjunt d'articles publicats a la revista de la Societat i que he decidit incloure en aquest últim bloc. Al llarg dels vint números apareguts des de la tardor de 1987 ençà, el Dr. Casassas ha publicat un total de 14 articles d'una extensió molt variada. El primer article d'aquest període és el titulat «L'homenatge a Josep Iglèsies a la Mussara» (núm. 12, 1987, pàgs. 124-132). Durant l'any 1988 no aparegué cap article signat per ell, però a l'any següent en veiem publicats sis. Aquests són: «Les primeres jornades catalano-magiars de planejament regional i urbà», realitzat conjuntament amb la Dra. Roser Majoral, (núm. 16, 1989, pàgs. 73-75); «Recordança de Jordi Rubió i Lois» (núm. 16, 1989, pàgs. 79-80); «Els ens intermedis i la descentralització inacabada», que és un resum de la ponència presentada a les jornades sobre els ens intermedis núm. 17, 1989, pàgs. 15-17); «Societat, espai i organització territorial en la realitat d'avui», que és un altre resum d'un treball presentat a les mateixes jornades (núm. 17, 1989, pàgs. 67-69); «El grup de treball internacional de la geografia dels tèxtils» (núm. 18, 1989, pàgs. 121-125); «Una continuïtat assegurada. Aproximació a l'anàlisi del període recent: 1976-1989» (núm. 19, 1989, pàgs. 55-73).

Al llarg de l'any 1990 va publicar els dos articles següents: «Reflexions a l'entorn del concepte de regió a finals del segle XX» (núm. 21, 1990, pàgs. 15-22) i «La ciutat metropolitana i la unitat de Catalunya» (núm. 23, 1990, pàgs. 41-58). I, finalment, durant l'any 1991 publicà quatre articles. El primer d'ells es titulà «Marc Aureli Vila i Composada, un geògraf que vingué de lluny» (núm. 25, 1991, pàgs. 43-46), mentre que els altres tres eren: «De la preocupació constant del geògraf Pau Vila», (núm. 25, 1991, pàgs. 171-174); «La dedicació perseverant de Maria Dolors Garcia i Ramon», fet amb la col·laboració del geògraf Enric Mendizàbal (núm. 27, 1991, pàgs. 65-68); i, «Aproximació a l'estudi de la bibliografia de Salvador Llobet» (núm. 30, 1991, pàgs. 63-77). A més a més d'aquests articles que van veure la llum el 1991 cal afegir la reedició i traducció al català d'un article publicat onze anys abans en francès. Aquest és el cas de l'article ara titulat «La Plana de Vic. Incidències de les transformacions socials en una societat i una economia agràries», que va aparèixer per primer cop l'any 1980 al número 51 de la *Revue Géographique des Pyrénées et du Sud-Oest*, publicada a Tolosa de Llenguadoc (núm. 25, 1991, pàgs. 183-194);

Fou precisament durant aquests anys al front de la Societat Catalana de Geografia, que

aquesta Societat va prendre la iniciativa d'organitzar el Primer Congrés Català de Geografia. El professor Lluís Casassas com a president de la Societat estigué al capdavant del Comité Organitzador, que durant gairebé un any va desplegar una esgotadora activitat organitzativa. El Congrés va tenir lloc de l'11 al 15 de març de 1991 i una bona prova del seu èxit organitzatiu rau no sols en el gran nombre de participants, sinó en el fet que a finals d'aquell mateix any la Societat Catalana de Geografia publicava quatre volums editats de forma molt acurada amb el conjunt de conferències, ponències i comunicacions llegides i presentades.

A partir de juny de 1991 el Dr. Casassas deixà el càrrec de president de la Societat Catalana de Geografia, encara que ha continuat formant part de la seva Junta de Govern. Aquesta li assignà la funció de Vocal Adjunt a la Presidència, que és el càrrec que ocupa actualment. Els que tenen una relació més estreta que no pas jo amb la Societat saben que la meva exposició és en aquest punt més esquemàtica i freda que la realitzada en els altres blocs de la seva activitat professional. Aquí no hi ha cap referència al nombre d'hores dedicades a les reunions de la Junta de Govern, ni a les excursions organitzades per la Societat, de les quals el Dr. Casassas era un membre molt actiu, ni l'assistència a moltes conferències, ni a d'altres actes organitzats durant aquests anys per la Societat, de la qual Lluís Casassas ha estat una de les seves ànimes més inquietes.

He d'acabar, encara que ho faig amb la impressió que m'he deixat unes quantes activitats sense apuntar. No obstant això, crec que aquestes poques pàgines sobre l'activitat professional del professor Lluís Casassas serviran per conèixer molt millor el gran abast de la feina feta durant aquest primer període de jubilació. Només amb un cop d'ull ràpid a aquestes pàgines podem fer-nos una idea aproximada sobre la seva magnitud, que augmenta si ens aturem a analitzar-la punt per punt. No puc cloure sense expressar la mateixa opinió que he apuntat al començament: no hi ha hagut cap mena de jubilació professional, aquesta només ha existit en la secció d'habilitació de la meua universitat, però mai en la seva actitud. I, en aquest sentit i deixant de banda la valoració geogràfica de la feina feta, he de dir que possiblement una de les millors aportacions del Dr. Casassas ha estat aquest esperit gairebé infatigable de treball, que no sols ha consistit a treballar ell sol, sinó a engrescar molts d'altres a fer-ho. Esperit que, pel que jo sé, conserva totalment intacte.

*Aquest article ha estat redactat a finals del mes d'abril de 1992.